

Henriques, Gregg R. & Cobb, Harriet C.; Introduction to the Special Issues on the Unified Theory. In: Journal of Clinical Psychology, vol. 60(12), 2004, s.1204-1205.

Úvod ke zvláštnímu číslu ke Sjednocené teorii

Volný překlad Tereza Sedláková

V nedávné době byla navržena unifikovaná teorie psychologie (Henriques, 2003), která byla rozpracována a hodnocena v několika číslech Journal of Clinical Psychology. Všimněte si článku „Psychology Defined“, který doplňuje původní teorii a specifikuje, jak lze tuto teorii použít k vymezení psychologie. K teorii se v časopise vyjadřuje i 13 elaborovaných odborníků v současné klinické psychologii. Ti nastiňují cesty k jejímu výkladu. V rámci článků, jež k tomuto tématu vyšly, je nastíněna potřeba Unifikované teorie a navržena alternativní cesta integrace teorií osobnosti a psychoterapie. V navazujících článcích je zapracována i kritika. Tato teorie pokládá základy masovému hnutí, jež by mohlo změnit disciplínu psychologie. Unifikovaná teorie si klade za cíl položit základ filozofickému, ale i vědeckému bádání na mnoha úrovních.

Úvod

Často se předpokládá, že psychologie vzhledem ke své složitosti a šíři nikdy nebude úspěšně uspořádána do jediného zastřešujícího systému. Několik autorů jednoznačně prohlásilo, že psychologii nelze sjednotit (např. Koch, 1993), zatímco jiní tvrdí, že rozmanitost neslučitelných názorů může představovat sílu (např. McNally, 1994). Nakonec však závěr, že záhada buď nemá řešení, nebo jich má nekonečné množství, nepřináší uspokojivé uzavření problému. A představa velké jednotné teorie psychologie stále lechtá představivost mnoha myslitelů v oboru (např. Funder, 1996). Nedávno jsem právě takovou zastřešující teorii navrhl (Henriques, 2003); jejímu rozpracování a zhodnocení je věnováno toto a příští číslo časopisu Journal of Clinical Psychology.

Přestože bylo učiněno několik pokusů o vytvoření uceleného přístupu ke sjednocení psychologie (např. Anderson, 1996; Kimble, 1996; Staats, 1996), žádný z nich se nesetkal s všeobecným přijetím. Při zkoumání povahy oboru není těžké pochopit, proč tomu tak je. Bez nadsázky lze říci, že obor psychologie staví vědce před jedny z nejsložitějších otázek, které si lze položit, otázky typu: Co je mysl a vědomí? Co z nás dělá lidi?" nebo "Jak se nám daří smířit vize vědce s vizemi humanisty?".

Současný návrh na řešení "epistemologických potíží" psychologie představuje radikální odklon od předchozích pokusů o sjednocení. Funguje na základě zavedení nové formy "technologie poznání" nazvané Systém stromu poznání (ToK=Tree of Knowledge), který nabízí rámec pro pochopení vývoje složitosti od Velkého třesku až po současnost. Vědci i filozofové často upozorňují na to, že vesmír prošel "kosmickou evolucí", od nejjednodušší "energetické singularity", která existovala od počátku času, až po neuvěřitelně složité lidské společnosti, které existují dnes. Pokusy o kvantifikaci tohoto procesu se již skutečně setkaly s úspěchem. (viz Chaisson, 2001). Systém ToK však tento evoluční proces objasňuje jako proces probíhající ve čtyřech odlišných fázích, z nichž každá zahrnovala generování nové dimenze složitosti. V první fázi kosmické evoluce vznikla Hmota; v druhé fázi Život, ve třetí Mysl a ve čtvrté Kultura.

System ToK umožňuje jasnou korespondenci mezi jednotlivými dimenzemi složitosti (Hmota, Život, Mysl a Kultura) a každou z hlavních tříd vědy (fyzikální, biologickou, psychologickou a sociální). Tato korespondence pak může být použita k jasnému vymezení psychologie jako vědy o mysli a k přesné a hluboké specifikaci toho, jak tato disciplína existuje ve vztahu k ostatním vědám.

Čtenáři tohoto časopisu se možná podiví, proč návrh, který se zaměřuje na tak "velkou" problematiku a nabízí rámec pro teoretické sjednocení celého oboru, je zpracováván v časopise věnovaném klinické psychologii. Důvodem je skutečnost, že klinická psychologie je v mnoha ohledech nejmohutnější z psychologií. Klinik musí integrovat informace z biologického, psychologického a sociálního bádání do komplexní formulace, která poskytne vodítko člověku v tísní. Kromě toho se díky svému vědecko-praktickému zaměření a snaze propojit základní i aplikované oblasti psychologie musí potýkat s epistemologickými otázkami jako je například základní napětí mezi vědeckým a humanistickým pohledem na svět. Proto se jako klinici domníváme, že je nanejvýš vhodné, aby se o těchto otázkách diskutovalo na tomto fóru.

V tomto čísle vychází článek "Psychologie definovaná", který navazuje na již formulovanou teorii a ukazuje, jak lze k vymezení oboru využít systém ToK. Následuje 13 komentářů odborníků, kteří shrnují širokou škálu názorů na tuto teorii a zahrnují nejen pozitivní, ale i kritické komentáře. Zní tu hlasy, které jsou vyloženě podporující (Gilbert, Haaga, Stanovich), hlasy, jež jsou pozitivně nakloněny, ale mají otázky a připomínky (Kihlstrom, Presbury, Viney) až k hlasům, které pochybují, zda má takové dobrodružství nějaký smysl (Hayes; Stam; Yanchar). Po komentářích následují dva články v plném znění. Jeden z autorů uvádí potřebu jednotné teorie a druhý nabízí odlišný, ale kompatibilní přístup. integraci psychoterapie a osobnosti.

Druhé číslo obsahuje šest článků autorů, kteří buď rozpracovávají nebo kritizují aspekty jednotné teorie, nebo nabízejí kompatibilní, ale odlišné přístupy k integraci. Tito autoři poskytují bohaté příklady toho, jak sjednocená teorie vytváří podmínky pro budování mostů mezi perspektivami a napříč různými oblastmi vědy. Pokud se na ně podíváme jako na skupinu, poskytují působivý důkaz, že systém ToK nabízí úrodnou půdu pro vědecké a filozofické zkoumání na mnoha různých úrovních analýzy.

V závěrečném článku se pokoušíme doplnit některé chybějící části a objasnit, jak se systém ToK vypořádává s obavami vznesenými kritiky. Je zde také nastíněna vize dalších kroků, které je třeba učinit při hodnocení a rozvoji teorie. Dochází se k závěru, že navrhovaná jednotná teorie poskytuje nový způsob organizace a koordinace oboru způsobem, který umožňuje plněji využít jeho konstruktivní potenciál.